

Св.4

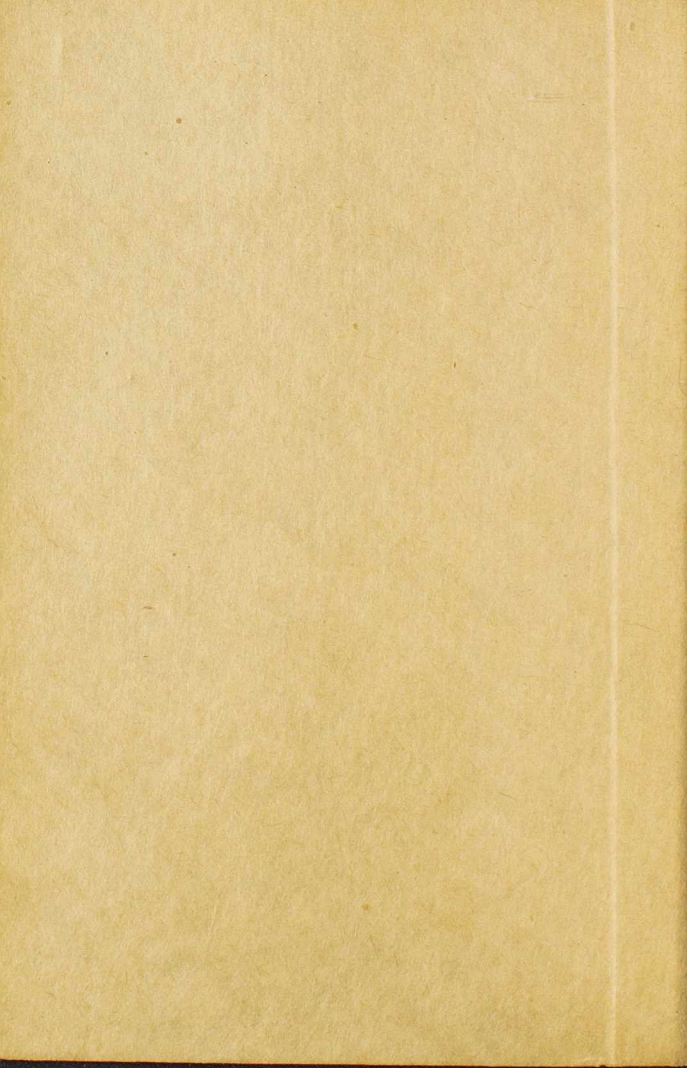
К 964/4

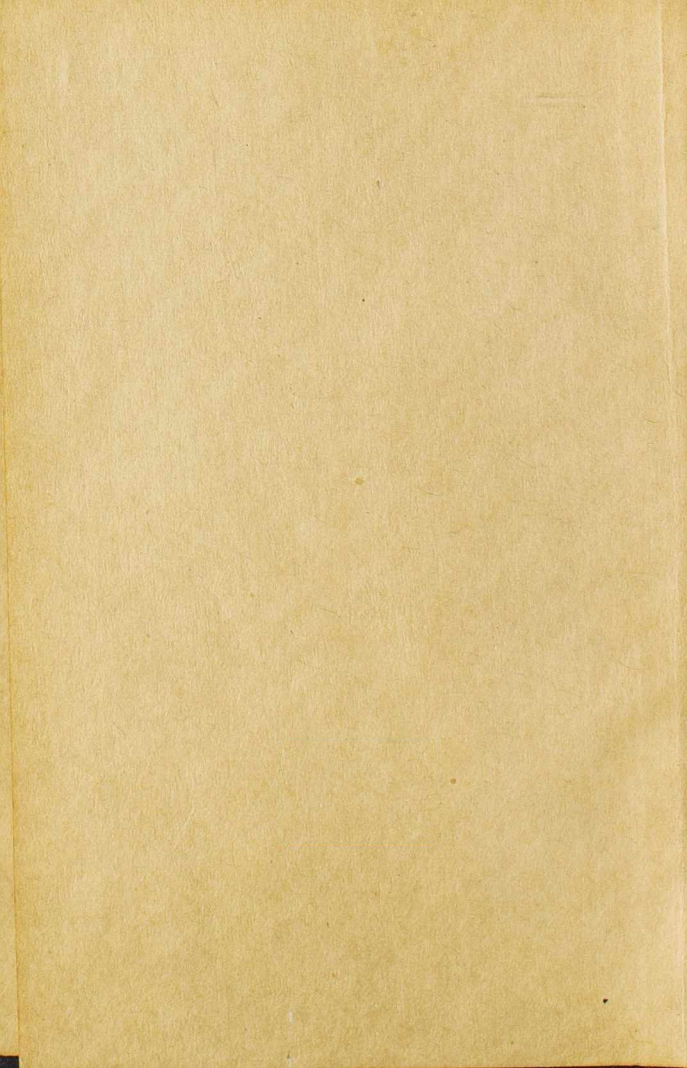
001016356

COBISS ©

У.Б.

14 18198279

Свеска 4.

МАЛА БИБЛИОТЕКА

СИМО МЯТАВУЉ

Три приповијетке

У МОСТАРУ, 1899.

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ ЦАХЕР И КИСЕЛ

Мала Библиотека

излази у свескама, а износи 5-6 штампаних табака. Цијена је свакој свесци **12 новчића**, за Србију **30 пара** дин.

Претплату примају, а и поједине свеске распродају *Књижарнице* и њени *Повјереници* (растурачи). Све што иде на *Уредништво* и *Администрацију* „Мале Библиотеке“ прима и доставља Издавачка Књижарница и Штампарија *Пахер* и *Кисића* у Мостару.

Прве свеске ове библиотеке скорим ће изићи **у другом издању**, јер их још врло мало има на стоваришту, а то је довољан знак колико се њена садржина и техничка израда свиди читалачкој публици.

До сада су изишле ове свеске:

1.) Јован Протић: *Шарени шљунци*, хумористичне цртице. 2.) Д. Ђ. Омчикус: *Disjecta*, слике, цртице и приповијетке, (св. I.) 3.) А. П. Чехов: *Приповетке*, превео Веља Миросављевић, (св. I.) 4.) Симо Матавуљ: *Три приповијетке*. 5.) Свет. Ђоровић: *Двије таливе игре*.

Иза ових свезака долази *Максим* и *Ибис* *Ага* од Стевана Сремца; хумористична прича Бранислава Нушића: *Наше архиве*, и *Божичне приче* од неколицине срп. приповједача.

У првим свескама што су на реду донијећемо радове из пера: *Јанка Веселиновића*, *Драгутина Ј. Илића*, *Илије И. Вукићевића*, *Ивана Иванчића*, *Иве Ђипика* и других.

Ж 964

св. 4

СИМО МЯТАВУЉ

Три приповијетке

У МОСТАРУ, 1899.

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА

ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ

ПАХЕР И КИСИЋА.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

И.И. Бр. 16.356

У филаделфији

Враћајући се пред вече из дугачке шетње по околини биоградској, сједох пред прву крчму на коју наиђох, на крају западног заграда, на рогљу нове једностране улице. По воњу који је струјао из мрачне избе, по облаку муха које су прекриле тезгу, по натпису: *Мејана код Водена*, познадох цинцарско гнијздо. Никога не бјеше видјети; на моју лупњаву, промоли се иза тезге црна глава, која је дотле дријемала наслоњена на руке. Сух Цинцарин исправи се и стаде се протезати. Ја му викнух, да ми уз кафу донесе чашу воде без леда.

Он се замисли и рече: „Врукја је из чесма. А зашто некјеш сос лед?“ — „За то што нећу!“ одговорих, јер у Биограду, у таким каванама нијесу ријетки случаји тровања од нечиста леда.

Улица бјеше широка, некалдрмисана, мјестимице посута шљунком. На другој страни пружио се пусто земљиште, које очекује нове грађевине. Тротоар испод мене бјеше набијен опекама, мало даље, нетесанијем камењем, па правилнијем плочама, и све тако. Дуж њега ређаху се мање и више зграде, већином нове и незнатне, осим једне, која је имала пет или шест великих прозора и над њима вјенчеве и анђеоске ликове од гипса. На први поглед, ласно је било разабрати за становништво једностране улице. До крчме бјеше врт заграђен даскама, над којима се лелијаше зелено грање; до њега опанчарска радња, па онда господска кућа, па онда паљуклијали, подаље берберница,

најдаље бакалница. У осталијем зградама, по свој прилици, настављају нижи чиновници и радници. Над вратима бербернице бјеше разапето платно, а дуж цијелог тротоара ређаху се млади багрени.

Крчмар, донијевши ми напитак, закуца прстима по окрајку стола и започе: — „Велика врукина, господине!“ Ја потврдох и запитах: — „Чија је то лијепа кућа?“ Он се обазрије, као да му бјеше потреба видјети је прије него одговори, махну главом на натпис, уздахну дубоко и одговори: — „И ово и оно плац и оно кукја, све је господина Љубе“. — „Кога г. Љубе?“ — „Љубе мајора! Петровик се презива. Сад је у пензији. То је газда!“ — И поче ми причати како је мајор стекао куће. Да бих избјегао питања о мојој маленкости, која би несумњиво дошла на ред, извадох из шпага новине и стадох тобож пажљиво читати. За неко-

лико тренутака осјећао сам поглед црних, великих очију без израза, (цинцарским очима не видиш зенице, а оне дају лицу њеки изглед замишљености и питомости, што је згодна маска себичној и грамзивој души), па сједе за други сто, збаци папучу са боса стопала, па се стаде гегати на столици и звиждукати неки македонски напјев. Очеvidно то је значило: „Ако се ти правиш да читаш, и ја ево теби показујем, колико те зарезујем!“

У крчми лупише њека врата, па ступи на праг зборит, румен дјечак са погледом покварене женске. Био је бос и гологлав, у гаћама и кошуљи до кољена, са широким тканицама око струка. Господар му њешто заторока цинцарски, на што мали изнесе вједрицу воде и поче полијевати „тртуар“. То су исто чинили пред осталијем радњама.

Опет ме трже крчмар који викну: — „Еги, море, Витомир,

деде нешто лепо, нешто севдалиско!“ И дјечко истрча, те оба гледаху на ниже ка берберници, пред којом сад сјеђаше неки млад човјек, голорук, жута и ћоса лица, помадиране и на средини раздијељене косе, са тамбуром на крилу. Позадуго је доводио у склад жице, а за то вријеме готово из сваке куће почеше излазити женске и дјеца, те се посадише под багрене. Сунце је већ било зашло. Брица, најпослије, грациозно искриви главу и затандрка „сељанчицу“. Цинцарин удараше такт босом ногог, а Цинцарче цупкаше на прагу; очи му сијеваху, а открише се два низа бисернијех зуба.

Одједном и пуста улица необично оживје. Оздо, од главније градске миле, зазврјаше тарнице, пуне сељака и пролетјеше мимо нас, дижући облаке прашине. По смијеху и дерању, видјело се да их има накресанијех. Па наиђоше друга кола, па трећа, па пјешаци,

па коњаници, сељанке у гомилама, сеоски пси са исплаженијем језицима. У противном правцу, ређаху се радници и раднице из фабрике дувана, голуждрави дјечаци са моткама и удицама, враћају се с рибања. Цигани са виолинама, гдјекоји ловац, робијаши праћени жандарима, војници, сумњиви људи, — све то у свакојој ношњи, шаренило какво се виђа само по окрајцима Биограда!

У који мах тишина и граја на улици попустише њешто, у тај мах диже се ћаволска ларма његдје иза сусједнога врта. Цинцарин се исправи и напери уши; његово слушче на прагу наклони се и разјапи уста; берберин прекиде тамбурање и сви под багренима извратише главе.

— Шта се догодило? питам малога.

Он се обазрије, да ми одговори, али граја постаде јача. Зачу се вриска женских гласова, њекакав тутањ, ужасне псовке. Цин-

царин откаса вукући папуче, дјечко за њим; сви с тротоара збише се у гомилу, на моје чуђење, пред вратима мајорове куће.

Њеки промукли глас одонуд викну:

— Зовите жандара!

Али други мушки, снажан глас, чистијем црногорским акцентом, надвика све:

— А што ће ти жандар? А божа ти чиста вјера, да ми није ноге поганити, бих ти надава̄ ногу!... Ај, погани, никовићу један!

Одмах за тијем раздвоји се гомила пред вратима и кроза њу изиде и отиде на ниже човјек њеки, осредњег раста, плећат, са сјекиром о рамену. На њему бјеху панталоне од дебела сињег платна, црвен појас и кошуља сва знојава. Колико га назријех, учини ми се и средовјечан и бркат.

Сусједи се доста дуго забавише на мјесту, коментујући до-

гађај, па се разиђоше. Мали шмигну мимо мене, смијући се. Газда се пошљедњи догега и започе:

— Е ово ти је права Филаделфија!

— Шта је то? рекох уставши.

— Е тако ги ми зовемо! И баш је право рекено: Филадельфија! Као да нису крштени! Ај, ај, да је мајор ту био! Али опет он некје ништа на дебела кума. Али ја ти кажем, да кје се једаред просути крф!

— То се онај Црногорац потукао с њекиим! Њега зовете: Филадельфија?

— А не! Цело онај комшилук нутра зовемо Филадельфија, а Црногорац нема ту посла, он ту не седи, него ту дође, хокје туђа жена.

Разумјевши од прилике, да је свађа због суревњивости, а пошто ме потанкости не занимаху, упутих се на ниже. Једино ми чудно бјеше, ново значење ријечи Филадельфија. Знао сам, да она

у биоградском жаргону означава човјека препредена и лукава, а гле ето сад становници једностране улице дају јој други сми-сао! Каква ли је судбина многих ријечи, особито туђих!

Прозори мајорове куће бјеху затворени и завјесе на њима спуштене, само на пошљедњем бјеху стакла отворена и лети-мично видјех иза њих мушку гла-ву. Како ли се тек зачудих и обрадовах, кад чух своје име и кад видјех, да је то глава Ду-шана С—ћа, професора, веселог младог човјека!

— Од куд ти у ове крајеве? пита ме он.

— А од куда ти у Филадел-фији? питам ја њега смијући се.

Душан разрогачи очи.

— Каквој Филаделфији?

— Дакле ти не знаш, да на-ставаш у прочељу Филаделфије, у којој је главно лице њекаква дебела кума, а главни јунак Цр-

ногорац са сјекиром! рекох смијући се... А како си се ти поднио у окршају?

— Ђаво нека их носи! вели Душан мрптећи се. Већ је то досадило. Најтеже ми је због тетке, која је сирота болесна.

— Ама, збиља, код кога ти наставаш? запитах га, знајући да је самац.

— Па, кажем ти, код тетке. Она је старија удовица. Има једног сина чиновника. Сврати, ако хоћеш, те можемо заједно у варош. Ућох.

Из врло тијесна ходника, изидох у дугачко двориште, који је у позадини. Од половине дворишта, свуд окол, начичкали се сиромашки станови. То су типичини биоградски станови, који се дају под најам! с лица госпоцке куће, а иза ње „квартир“, у којима се збијају сиротињске главе. По једна соба и кујна сачињавају „квартир“, а обично на свака три четири долази по један

„ћенеф“, И сав тај свијет, и они с лица и они у позадини, улазе кроз једну капију, служе се једном чесмом и једном помијаром, и вазда су у заједници, која најгоре утиче на омладину. У Филадельфији видјех неколико квартира. Пред једнијем, у дну сјећаше нека баба, са прекрштенијем, рукама, непомично као какав кип. Пред другим, десно, на прагу сјећаше неки човјек, наслонио се с лицем на руку и оборио главу. Иза њега у одаји зврјаше шиваћа машина. С друге стране, окренут леђима, радио је кројач, а поред њега, на земљи, сјела млада женска.

Под наличјем мајорове куће бјеше узвишена тераса са неколико степеница. Над вратима гвоздена велика сјеница (маркиза). Душан ме дочека на тераси и рече:

— Изволи!

Ућосмо у скроман, али пристојан кабинет, из кога су врата

изводила у ложницу. На столу је лежало, ваљда, преко педесет ћачких књижица, математичких задаћа.

Ето, чим се забављам цијело послије подне, рече Душан.

Ја му понових нејасно причање Цинцарево и тражих објашњења.

— Дебела кума, вели он, то је жена од четрдесет година, шваља војеног одијела, врло вриједна, а врло покварена. Њена машина зврји од зоре до мрака и може израдити за три раднице. Изгледа и да је веома чуварна, те да има поприличну суму у штедионици. Кажу да је родом од Алексинца, што се, у осталом, види и по њеном говору. Ја не знам како јој је право име, а надимак јој је отуде, што је угојена и што се кумака са кутњим газдом, мајором. Она је најстарија укућанка у Филаделфији; биће, ваљда, десетак година од кад је у истом квартиру.

— Из свега тога не разабрам, зашто је она узрок смутње?... Зашто је био онај ршум мало прије?

— Зато што је муж њен затекао код ње њекога радника Црногорца, који је у посљедње вријеме похађа. Муж је спопао цјепаницу, а Црногорац замахнуо сјекиром, — отуда врисак и ларма. Најзанимљивије је то, да се таки призори догађају бар два пута у недјељу. Муж увијек удеси како ће је изненадити, увијек дође кад му се не нада. Прије Црногорца, Талијанац њеки дражио је мужевљеву суревњивост, а за цијело било их је читава литија.

— Па добро, како се муж с њом разрачуна?

— Он отплаче и откука, то је све! Ако јој што приговори, она га свјетује да тражи развод брака! У осталом, кума га ванредно лијепо пази и његује!

— Ну, то је подлац!

— Па, с једне стране и није, јер кад би припадао извјесној врсти људи, зашто би правио чуда и комедије, зашто би био суревњив!? Није брате, него слаботиња, без одлучности, а заслијепљен у њу! Иначе је то добар, учтив чичица, мио свакоме у сусјеству! Име му је Раја. Послужује у неком надлештву.

— А сусјество остало у дворишту какво је?

— А ма, једном ријечи: права Филадельфија!... Овдје је баш прилика да се рекне: не чудим се како нас је Бог неједнаке стварао, него како нас је окупио! Ту су ти три вјере, три језика и ко зна колико занимања!... Што се тиче морала, он се привидно истиче, те женске често оптужују куму куму мајору. Он пак, (човјек од преко педесет година) сврати к њој, да јој прочита лекцију. Пошљедак је тога обично тај, да се тога дана види код ње каква млада непозната гошћа...

Знаш шта? додаде професор чешкајући се. Хајде причекај ме четврт часа, да поисправљам још овијех десетак задатака! Мрзи ме устајати сутра раније. Узми што па читај!

— Нећу, него идем на терасу, да посматрам Филадельфију.

Изнесох столицу.

Бјеше још видно. Као прозрачна копрена, треперила је прашина свуд око пространога дворишта. Пред кројачницом вечерало је њих шестеро, три мушка и три женске. У зачељу сјеђаше њека крупна жена у плаветном цицу (камбрику.) До ње је сједио ситан човјек са наочарима, са качкетом, оперваженом златнијем ширитом. Разговараху се потихо њемачки, али је једна млађа женска прекидала швапштину српским реченицама. Према њима, у стану дебеле куме, није већ зврктала шивачица, нити је на прагу сједио муж. У дну, поред оне укигљене бабе, сједио је по-

старији човјек са огромнијем сламнијем шеширом, а испод бујнијех бркова висаше му лула са искривљенијем вилдишем. Он почешће одбије дим, пљуцне и довикне њешто онијем пред кројачницом, на што му њеко одговори кратко, не обзирући се. Моме се уху чинило, да он једнако довикује: „вау! вам!“, а да му из гомиле одговарају: „рам! ром!“ Знам да су говорили у дијалекту њемачком. Најближе човјеку са сламнијем шеширом, на ниској клупи, сјеђаше њека млада женска, држећи дијете у крилу — једино дијете у Филадельфији. Њој са стране бјеху два човјека. Најближе стану професорову, под прозорићем, пунијем цвијећа, спустила се на земљи нека старица у српској ношњи.

Иза стана дебеле куме изиде ситан човјек, носећи столицу. Онда се појави на вратима жена осредњег раста, гојна. Лице јој бјеше мрко, очи црне, велике,

веселе. Она заокружи главом по сусједима, назва старици под прозорићем „добар вече“, па сједе достојанствено. Раја стојаше понизно, па, на њен миг, преклони се, као да саслуша заповјест, а за тим уђе у кућу и носећи повелику црну скленицу отиде из дворишта. Кума стаде дозивати:

— Бѣла . . . Бѣла моја, ди си ти? Оди, оди код мамице тоје, оди!

Крупна, као снијег бијела мачка, изиде из куће и скочи на крило жени. Баба испод прозора одмахну главом и рече, изговарајући јужњачки:

— Бјеше ти се, богме, препала Бијала мало прије у ономе ршуму!

Дебела кума настави тепање, наглашавајући њеке ријечи:

— Нисам се, реци, бако, ја пепала! Никада се ја не пепам! Немам се за што бојати, ни стидети, а нека мисли ко сто оце и нека шјак геда своје мивице!

Крупна жена пред кројачницом значајно се накашља, а тако исто млада жена до ње и она с дјететом.

— Абер, лас кен! рече онај генерал са златном траком око качкете.

Шваба опет затутњи; вау! бау! и опет му се неко одазва: рам! ром!, а кума дебела гладећи мачку настави:

— Нека пси лају колико год хоће, ми их не зарезујемо, је ли Бѣла? . . . Ах, Бела, Бела, кад би ти умела пичати сје сто си цула и видела по комсијуку а? Али, сје се зна . . .

— Хајдемо да вечерамо! рече млада жена са дјететом. Глас јој је мало дрхтао. Оба човјека ућоше за њом.

И Шваба са својом бабом уклони се.

Мушки испред кројачнице изидоше из дворишта. Њихове женске унијеше сто и судове, па сједоше у круг, збијено, да згод-

није шапућу. Кума, ваља да на-
пери уши, јер умукну.

Ућоше с поља два младића.
Први висок, снажан, отресит, у
сеоској ношњи, са опанцима и
кајишима готово до кољенâ, го-
лорук, са неким црним шеширом,
големога обода, са пет шест
књига у руци. Он прође мимо
старицу и уће у њен стан. Други
слабуњав и елегантан господи-
чић устукну мало видјевши мене
на терасу, па прође крај мене и
уће к професору. Онај сељак изи-
де гологлав, без јелека и стаде
завртати рукаве. Свијех пет жен-
ских гледаху га и као да с паж-
њом праћаху његове покрете.

— Шта је? Нема још Грујице?
запита он бабу.

— Нема га још, дијете!

— Па хоћемо ли вечерати?

— Па, да причекамо, вели
баба и устаде с натегом. Зачу-
дих се видјевши, како је малога
раста, а сједећи изгледаше круп-

нија, знак да је кратконога. Она уђе у кућу.

Младић отиде под чесму, разбрви кошуљу, па стаде прати мишице, груди, врат, лице. Пљускао се са уживањем, плећи се својом дивском снагом, својим гибким младим удовима. Дебела кума посматра га нетренимице.

Професор изиде и за њим онај млади господин. Приказа нас. Брат од тетке, писар у неком новчаном заводу. Измијенисмо неколико ријечи, колико учитивост заповиједа, и баш кад Душан и ја поћосмо, сукобисмо се са неким јадним створењем. Био је то младић осредње висине, погурен, жут, узаније плећи — оваплоћена сичија. На глави му бјеше изношени жути, сламени шешир, низа њ ландараше бог зна какве боје „иберциг“ са предугачким рукавима. Око сухих ногу, звонаху дебеле зимње пантаче, а обувен бјеше опанцима. Он као с презрењем и мрзошћу погледа

нас двојицу, па се устави до чесме.

— А гдје си ти Грујица, болан? пита га онај штрцајући воду с руку.

Зачусмо мачји глас Грујичин, па га задуши кашљање . . .

— Ти се баш начека! започе Душан кад бисмо на улици.

— Валај, вам се не кајем! Нагледах се Филадельфије! Каква смјеса, каква . . .

— Ћути! шапну он, хватајући ме за руку, јер се у тај мах сукобисмо са чича Рајом.

— Дobar вече желим! назва он спустивши шешир до кољена и наклонив се; шешир у једној а црна скленица у другој руци као да га држаху у равнотежу, онако ситна, танка, погнута.

— Дobar вече чича Рајо! одазва се Душан. Носите мало вина, а?

Раја натакну шешир, па рашири руке:

— Мени и мојој баби литар је доста! А што ћемо? То нам је толико, да помало уживамо!

Чича се смијао, али му очи плакаху — није било видјети у њима суза, али му израз бјеше плачан. Протегљасте образи, добро избријани, бијаху нагнути, испијени; бркови просиједи, дугуљасте; зуби црни. Одјевен је био господски, у „комплету“ пељаве боје, са добро укурућеном, чистом кошуљом.

— Тако, чича, тако право имате! вели Душан праштајући се.

— Хајте збогом! Лака ноћ! Идете на чашу пива, дабогме!

— Сиромах! рекох ја, пошто се одмакосмо... И тај поред свега „уживања“ носи ружно време!... А реци ми, молим те, ко је онај болесни Грујица, што нас онако љубазно погледа?

— Он је ћак учитељске школе. А онај други што се под чесмом пљуска, он је богослов. Оба су Ере (Ужичани). Баба, код које

су на стану и храни, њихова земљакиња, живи од њихова трошка. Оба су социјалисте, — управо нијесу то него Палагићевци, те вјечито декламују његове тираде! Стара је прилично богомољна, а како је они често због тога исмијавају, те буде цавелјања поњекад.

— Она млада, са дјететом, жена је једнога од двојице, који је пиљар. Други је неки чиновничкић, истјеран из службе; не зна се, да ли им је какав род, или земљак; храни се код њих.

— Шваба са великим шеширом, то је вртар код пивара Вајферта. Тај је, редовно, сваке суботе у вече, трштен пујан, а иначе шест дана пије воду. Жена му је маћарица. Некад је била праља, али од лани приђе у назаренску вјеру, те готово по цио дан моли се Богу. Од силнога „андахта“ нема кад, да што друго ради.

— Онај са наочарима и са качкетом, сад је трамвајски кон-

тролор, а кажу, да је родом Прус и да је био подофицир. Крупна жена по чину је унијатска попадија, од некуда из јужне Угарске. Она је побјегла од мужа са два сина и једном кћерју. Синови јој изучише кројачки занат, а кћи јој је слагачица у некој штампарији. Старији јој је син ожењен одавде то је она млада, збојита, која не зна ни ријечи „немацки“.

— Па зар све жестеро живе у једном квартиру?

— Сви, само што њихов квартир има двије собе и кујину... Још ти имам само то додати, да попадија живи невјенчана са „генералом“ — како га зову у су-сјеству. Због те неправилности било је посла и с полицијом!

— Заиста права Филадельфија! Та све је ово Филадельфија! заврши Душан смијући се и махнувши руком њекуд неодређено.

У почетку јесени нађох се први пут у вароши К. у Србији, а како сам имао посла и у варошици Х***, мени такође непознатој, то замолих једног познатика трговца, да ми јави, ако се десе каква намјерна кола, јер нема жељезничке везе међу тијем мјестима, а нарочити фијакер плаћало се доста скупо. На крају трећег дана мога боравка у К., баш кад сам се у гостионици послије вечере праштао с њеким пријатељима, бахну циганче и предаде ми писамце. Поменути трговац писаше у хитњи, једва читих: — „Ако се нијесте пре-

домислили да путујете у Х***, онда идите одмах са доносиоцем овога листа. Кола чекају. Погодио сам за подвоз четири динара. Мислим да није скупо. Бог зна кад би се прилика опет десила. Пожурите се.“

Било је десет часова, а ноћ без мјесеца, те се стадох предомишљати. Босо и полунаго циганче звјераше у мене дивљим погледом, па ме закупи свјетовати: — „Пожјури се, господин, пожјури се, могла би кола отићи!“ Он и не сумњаше да бих ја могао остати, у ком би случају и његова напојница била за половину мања. Пријатељи опет почеше говорити, како је опасно путовати ноћу до Х***, јер има хајдука у околини. Један од њих запита малог дроњавца:

— А чија су кола, мөре?

— Не знам! одговори уплашено циганче.

— А гдје су кола?

— И не знам?

Диже се граја од смијеха, од узвика, од којекаквијех пошалица:

— Море, видиш ли да је ово њечија подвала!... Ја, да сам на твом мјесту, не бих ишао!... Зовимо жандара, да му предамо овог малог хајдучког јатака!

Један се уозбиљи, те ће:

— Је ли, ти, цигански сине, како не знаш гдје су кола, а хоћеш да водиш човјека?

Онда се дјечак прибра, те одговори готово кроз плач:

— Мори, господѝн, аман! Господар Таса написо је она цедуља, па ми је реко: — Трћи у хотел, и ћеш наћи оно плаво, шишкаво београђанин, и му дај ова цедуља, и ти одведи код Танасковића дућан, ге су кола!

— А гдје је господар Таса?

— Ено га у кафани *код Тигра*. Се карта. Оно се карта сваку ноћ, и до зора... Море, господин, пожјури се! Господар Таса ми је реко, да ћеш ми даш сто пара, кад те одведем до кола.

У сред нове граје, ја исплатим рачун, опростим се с пријатељима и пођем за мојим вођем, који понесе торбу и својим отврдлијем табанима корачаше по онијем „мачјим главама“, (како Србијанци у шали зову камење своје злогласне калдрме), као по најравнијем пољу. Ја сам у невидјелици посртао за њим. Фењери, готово на пушкетом размака, као да намигиваху један другоме, као да говораху један другоме: — „Гле овог лудака куда иде кроз ноћ!“ Тако прођемо доста дугачку улицу, у којој је гостионица, на половину друге, гдје, близу једне чесме, видјех упрегнута сељачка кола. Висок сељак у бијелијем гађама са големом шубаром на глави, раскорачио се и малко погнуо пред чесмом. Друга њека, мала, црна прилика, мрдаше с бока колима, која су имала плетеран кош и покретно сједиште „на федер“. Циганин прошапта њешто са сељаком, па

баци пртљаг у кола и заторока:
— Јес, јес, господин, ово су кола
за Х***! Попни се! Прођи на ова
страна, до рúде!

— Изволте, чу се танак а
промукао глас од оне мале при-
лике, с друге стране кола . . .
Извол'те, попни се! понови исти
глас, па се промоли читакиња
— она чудна капа, што наликује
на половину диње и коју носе
попови у Шумадији — а под чи-
такињом указа се дугачко, кош-
туњаво лице са кесерастом бра-
дом. Толико сам могао распознати
у полумраку.

— А чија су кола? запитах,
не баш најљубазније.

— Наша, брате, одговори поп
и опет се саже.

— А колико је погодио Тасо
подвоз?

— Четири динара, брате! Ето
толико! Сад, ако ти је то много,
а ти дај колико можеш!

— Молим *вас*, оче, — рекох,
наглашавајући добро ријеч *вас*,

— нијесам ја ни тврдица, ни просјак, него питам за то, што хоћу да будем на чисто, јер не знам ским имам посла.

До душе, видјех одмах с ким ћу имати посла! Поп је простачина, од онијех што хоће да буду фамилијарни у првом сусрету са сваким, од онијех што прихваћају путнике на своја кола за новац, од онијех, по свој прилици, што, послуже крметине и чутуре, највише љубе политику! Да је и он одговорио опоро, ја бих дометнуо „њешто у антрешу“, па бих се вратио у гостионицу. И то би ми било најмилије. Али он не одговори ништа, него као да је њешто привезивао, а као да му тај посао не иђаше лако, јер поче уздисати и тихо узвикивати: — а-ха-ха! а-ха-ха! О, боже, слатки боже наш!

Онај сељак једнако стојаше непомичан пред чесмом. Тек онда чух како слаб водени млаз клокоће кроз тијесан грлић суда.

Коњи су прегризали оборенијех глава. Циганче ми се унијело под нос и дигне своје испијено, мрко лице, на коме сам читао страховиту двоумицу: — „Бого мој, да ли ћу баш добити сто пара, или само грош!“ Најпослије, ја му остварих идеал, дадох му сребрен стопарац, а он од радости запљеска рукама и отрча.

Крочивши на кола, стадох на дебео слој, млада, миришљава сијена, којим је била застрта цијела подина. За тренутак био сам у искушењу, да се одмах пружим, да се, макар и не спавао, макар поп уз пут примио још пет шест путника, не чиним вјешт до дана. Али то одгодих докле не минемо калдрмисану улицу.

Поп се пропе са натегом. Мантију бјеше дигао, — крајеве јој провукао кроз промаје те видјех чизме до кољена и сељачке, сукнене чакшире. Огрнут је био ду-

гачком, дебелом бундом, постављеном лисичином, у којој би се човјек знојио у сред најљуће зиме. Ја се прибих колико год сам могао на крај сједишта, а он се лагано, веома лагано поче спуштати, као да на р'ане сједа, а при томе је опет узвикивао: а-ха-ха! Боже мој! Слатки наш боже!

Ја му се казах, а он нешто промрмља, пружив ми своју суху, рутаву руку. Разабрао сам само ријеч „парох“, и њешто као: зицки, зврцки, — парох зврцки. Одмах за тијем обрати се сељаку и започе онијем танким и храпавијем гласом:

— Хајде, Стеване брате! Јеси ли наточио обје чутуре?

— Јесам, одговори крупни Стеван, па приђе и даде попу једну чутуру. Друга му је висила о рамену, преко груди, као што Козаци носе сабље. Бјеше човјек још млад. За појасом видјех му револвер, што ме наведе да и ја

извадим из торбе свој, па га ставих у пазушни шпаг.

— Је ли по вољи? запита поп пружајући ми чутуру с водом, а кад ја одбих, он се напи и пошто предуши, додаде: — Ми пијемо само воду, само чисту божју водицу. То је најздравије пиће. А ова вода, из ове чесме, баш је здрава и лака! . . . Хајде, Стеване, у име божје, полази! Прекрсти се, па потјерај!

Кочијаш диже мало своју шубару, па ошину коње и тарнице затруцкаше по неравној калдрми, тако да смо нас двојица отскакали, поред свега „федера“ . . . У мени се тресла сва изнутрица, те и мени дође да узвикнем: а-ха-ха, слатки боже наш! Али, мјесто тога, мој сусјед шапутао је молитве, држећи читакињу у руци. Онда ја у неколико измјених мишљење о њему, — предочи ми се такође обичан тип свећеника биготна, тврдице и каматника, од онијех што једнако

досађују богу и судовима, што, све чатећи молитве, дају новац по петнаест и двадесет на сто, што хвале воду и умјереност и сваку врлину, пипајући се за ће-мере, — од онијех *зеленаша*, како их у Србији крстише, што обично заглаве од хајдучке руке, на велико задовољство сељака!... Ко ти га зна, и та његова топла молитва може бити да је баш намијењена томе, да га бог сачува од зла свршетка! А да се збиља топло и искрено моли, о томе нијесам могао сумњати, јер поред свега ужасног труцкања, ни једном не даде маха својим омиљенијем узвицима, него је сав био „унилен“ и „совокуплен“ у своме разговору с богом. И ја стадох ослушкивати његове ријечи. Говорио је псалам педесети, разумије се, црквенијем словенским језиком. Истаче ми се сва супротност и сва комичност језиком, — јер је од силне трешње морао прегризати ријечи

— слушајући бесмртне стихове у најљепшем од језика: — „Отврати лице твоје од гријех мојих, и сва безаконија моја очисти. Срце чисто сазижди ва мње боже, и дух прав обнови ва утробје мојеј“.

Ја стадох у себи овако разложити: — Пошто ме је поп најприје увјерио о својој умјерености, за тијем о својој великој побожности, сад ће доћи на ред њешто треће, горе, поче ће бистрити политику. Ја сам увјерен, да је он највише одан новцу, а одмах за тијем политици, из чега он, у осталом, такође црпи реалну корист, јер није му свеједно, хоће ли предсједник опћине, одборници, пандури и судије бити људи из његове странке, или из противне. Он је, доиста, распитао, ко сам, што сам, одакле сам, па ће, чим се дохватимо равна пута, онако, преподобнијем начином, започети: — Па шта је,

господине, нова у Биограду? Шта мисле ти наши политичари? . . .

Једва већ једном минусмо проклету калдрму и пошљедње куће вароши К. Пут настаде раван, добро насут, прав као шипка, посред непрегледне равнице. Далеко, на лијево, сребренила се у тмини широка ријека. С обје стране пута зелењаху се кукурузи и ливаде, бјеласаху се стриништа, црњаху се утриње и њиве, а та неизмјерна шареница имала је на мјестима омање и веће гајеве. Вјетрић је на махове наносио мирисе од свакојака биља и танке звуке од прапораца и звонца са стоке. Кад и кад, далеко, планула би пушка и пуцањ би одјекивао, изумирао до нас. Још даље, много даље, кривудаху контуре брда и брдељака и хумака, а над свијем тијем различјем издигао се неизмјерни свод небесни, са небојем звијезда. Те ноћи небо ми се учини много више него обично, јер је било као замаглено,

премда не бјеше видјети ни облака. Звјезде ми се чињаху ситније и бљеће него обично, као неких ноћи у прозорје. У тој полутами и ствари и цио њихов склад имаћаху маштанске облике.

Пред тијем величанством природе и заборавих на свога сапутника, који је ћутао погнуте главе. Да није чешће уздисао и понављао своје узвике, ја бих мислио да спава.

Коњи су грабили добријем касом.

Ја запалим цигарету и понудим другу попу.

— Хвала, брате! Не пушим! Ни вина, ни ракије, [ни дувана не употребљавам. Аја, брате! То су ствари, које . . .

Не доврши, него додаде брзо:

— Молим, молим, пуши ти, брате! Ја не замјерам! Види Бог, да ја никоме ни зашто не замјерам, осим за оно што је сувише грјешно! Бог види свачије чистосердије!

Стеван једва дочека цигарету.

Опет смо се дуго возили. Мој је сапутник био сав у себи, просто као да мене и не бјеше збијена уза њ. По оној чудној супротности, која је у нама, и која чини да нам је криво кад не погодимо оно, што смо као поуздано предвиђали, макар нам то и угодно било, ја се почех љутити на попа што не заподјене разговор, па било и о политици. У толико учини ми се да Стеван погледа лијево и десно, учини ми се, да се једном маши и за појас. То разбуди сумњу у мени, те извадих револвер из шпага. Било ми је на врх језика, да га запитам од чега преза, али се предомислих. И то је несносно стање дуго трајало. Најпослије поп рече:

— Лакше сад, Стеване! Нека се одморе коњи!

Чим коњи пођоше кораком, Стевану клону глава. Поче куњати. То ми је било најбоље

јамство безбједности. Е, сад ће поп поставити толико очекивано питање! — „Па шта је нова у Биограду?“

Али поп не отвори уста, сјем да се вајка у себи. Онда ја започех:

— Ово ће, оче, канда киша! По небу судећи, тако бих рекао!

Он се трже као иза сна и погледа на небо.

— Ово ће, ударити силан западни вјетар и трајаће најмање пет, шест дана. Сутра око подне почеће.

То је он рекао тако одлучно, с таким поуздањем, као што би на пр. рекао: Крстов дан је четрнаестог септембра.

Ја се насмијох и примјетих:

— Тако, ваљда, пише у вјечитом календару?

— Не читам вјечити календар, немам га, одговори поп мирно... У осталом, људи су написали вјечити календар, а само оно што је Господ написао, неће

се помјерити. И још ћу ти рећи: Не може се предвидјети вријеме за више година, само за једну... Вељи јеси Господе и чудна дјела твоја, и ни једно же слово довољно будет ко пјенију чудес твојих! заврши он крстећи се.

Наметну ми се трећи тип, врло риједак. То је поп „звизедочтец“. Рјећа појава данас, али посао доста пробитачан међу сељацима.

— Ви, дакле, гатате, по звизездама? — запитах.

— Ја!? Сахрани Господе! Зар ја да гатам! — одврати поп тобож саблажњен... Ако ми Господ учини милост да, за добро људима, могу прорећи вријеме, то није гријех, то је баш милост његова.

— Али, молим вас, како је то могуће?

— Све је богу могуће, а много и онијема који тврдо у њега вјерују. А то се не може научити,

као друга каква наука, или, рецимо, као медицина!

Шта је хтио тијем рећи, сâм бог зна!

Настаде опет подугачак тајац. Стеван, налакћен на лијеву страну, са главом на рамену, хркаше из свега мозга. Коњи су милили.

Мој сапутник значајно се на-кашља и са њеким необичнијем жаром запита ме:

— Гдје си био ове године на Илијн-дан?

— Гдје сам био!? рекох у чуду. Чекајте! Био сам у Биограду.

— А какво је вријеме било на Илијн-дан? пита он даље истијем начином.

— Какво је вријеме било!?

— Да, зар није од једном, пред подне, ударио силан пљусак?

— Јест, јест, потврдих, и ако се нијесам сјећао тога.

— Ето, видиш! И града је било. Ја сам читао у новинама

да је по Мачви и Поцерини било велике штете од града!

— Па шта онда? Шта је то чудно?

— Е, е, е! поче он тихо, па застаде, као колебајући се, да ли да настави. И настави: — Вама није ништа чудно, вама је све вештаство, као на пр., ви би рекли да је медицина, ... али оставимо то сад! Молим те, не говоримо више о томе! Вјеруј ми, синко, да је чисто гријех исказивати све што ти на ум пане, или, рецимо, оно што си читао! Ах, тешко мени!

Он је то изговорио тако бодријем тоном, тако из дубине душе, да, и ако сам посумњао да му ум није здрав, ипак ми се сажали. И рекох му:

— Молим вас, ја нијесам ништа ружна рекао! Ја сам само питао, шта је то чудно што је на Илијн-дан било пљуска и града!

Он поћута мало, па одговори преко воље:

— Ја сам на Петров-дан прочитао божју наредбу, шта ће бити на Илијн-дан. И било је тако, као што ће сутра бити вјетра, као што ће ове јесени, између Велике Госпојине и Крстов-дана бити силнијех олуја по Маџарској и Подунављу! . . . Али, није све вештаство, није! заврши више као увјеравајући себе, него да ја чујем.

Шта је фиксирао са вештаством и медицином, бог би га знао! Уопће нијесам већ знао шта да мислим о њему, а у осталом и не бјеше ми до тога, јер зијевајући спремах се да речем: — Опростите, оче, ја ћу да мало прилегнем. Он ме претече, мијешајући „ти“ и „ви“, на што сам већ био навикао.

— Извол'те, лези, Стеван није спавао ни прошле ноћи. Право је да се одмори. Ја ћу, може бити, мало послуже.

Заспах на меком миришља-
вом сијену, као заклан. Кад се
пробудих, прво ми је осјећање
било да нијесам дуго спавао, али
да сам тако одморен, као што
ми је ријетко кад бивало након
цијеле ноћи спавања на кревету,
у затвореној соби. Друго ми је
осјећање било, разумије се тре-
нутно, да не знам гдје сам. Сје-
дох. Био сам на сијену, на се-
љачким колима. Разабрах се. Нема
ни попа, ни Стевана. Коњи упре-
гнути, али разуздани, зобљаху
из корита. Бјеху оба доротаста,
осредње снаге, али лијепа држања
и добро тимарена. Бијасмо под
једним великим орахом. У бли-
зини видјех још двоје глибаве,
расклимане тарнице, натоварене
пунијем врећама, па онда једног
бијелца, седланика и неколико
товарне кљусади. Све је то било
пред дугачком, ониском, с лица
окреченом кућом, на којој су била
четири освијетљена прозора. Крч-
ма, доиста. Погледах на небо.

Звијезде се гашаху, први прамени нови румене зоре избијаху на истоку. Подиђе ме мала жежња. Погледах на све стране. Предιο хумовит, зашумљен. Село се просуло по хумцима. У њекој дубо долини бучао је слап.

Искочих из кола, лак као перо, уђем у крчму и поручим каву. За подугачким столом сједило је десетак сељака кириџија, пијући ћутке ракију, блиједи, суморни, као ноти у зору, људи неиспавани. Парох „зврчки“ сједио је у нуглу, осамљен, налактен. Стеван, окренут леђима к уласку, стајаше пред тезгом и жвакаше.

Пошто испих каву и запалих цигарету, упутим се ка попу, с намјером да га пецкам. Био сам тако весео, тако вољан на шалу, како одавна не бијах. Али кад му се примакох, устукнух веома зачуђен и немило дирнут. То је била оличена туга, сва људска туга скупљена, оличена

у једном слабом, ломном старцу! Крупне, црне очи, са изразом празнине, стојаху укочене. Иза њих је доиста пресахло благотворно врело суза, — њих је одиста толико протекло кроз оне велике зенице, толико их се сронило низ оне увеле образе, на којима су се раскокале двије нездраве црвене пјеге, да већ ни једне нема! Прогрушани брци и брада бијаху ипак очешљани. Суха му рука, на коју се наслонио, бјеше жута као восак.

Приђем ка Стевану, којему тек онда видјех широко, обријано лице, на коме се огледаше снага, здравље и мир, плаве хајдучке бркове са којима бјеху у супротности тако плаве очи, са изразом женске њежности.

Платих му пиће, а он се обазрије на попа, па ми наздрави шапатам и изиђе, рекавши: — Одох да напојим коње.

Изиђем за њим.

— Како је име овоме твоме попу, Стеване?

Бјеше почео испрезати, те се заустави и погледа ме зачућен.

— Па зар не знаш!? Име му је Агатон, — поп Агатон, наш парох у С...цима.

— Ама, шта је њему Стеване? Он је много тужан?

Човјек мрдну обрвама, слегну раменима и диже руке све то у један мах. И започе:

— Ама, шта му није, питај! Прије три године сахранио је попадију, која је боловала више од петнаест недјеља. Па онда одбјеже Милан, а сад умре Младен.

— То су му синови!

— Ја!

— Младен лежи у варошкој болници. Ето сад идемо од њега. Помисли, болан, има нам седам сахата вожње. Ко ће сваки час у К.? А да је за вајду, хајде, хајде! Љекари кажу, да му нема лијека, веле, још недјељу, највише двије, а и поп то каже, јер

он то зна по звијездама. Има *јефтику* у грлу. Лани је дошао кући, тобоже да се лијечи млијеком, па је боловао све до скоро, до Госпојинског поста, па оде у болницу.

— А одакле је то дошао, велиш?

— А из свијета, брате? Био је на великој школи.

— А колико је година Младену?

— А, вјеруј, матор је! Биће му повише од двадесет! Чекај... ја!... биће му двадесет и четири, јер је вршњак са мојим...

— А тај други, Милун, је ли он млађи? Куд је он, велиш, одбјегао? Зашто?

— А јади га његови знали! Изучио је богословију у Биограду, па неће да се запопи. А поп Агатон га моли и преклиње: хајде, вели, да те оженим, да се запопиш, да ме одмијениш и склопиш очи, а он јок! Отумарао је. Ено га, веле, у ваљевском окру-

гу, писар је у њекој општини. Али он ће доћи кући и учиниће све што отац хоће. Али то ће бити пошто ова жалост мине!

— Дакле, писао је?

— Јок, него поп је прочатио у звијездама.

— Дакле он све погађа по звијездама?

— Бога ми, да видиш, много. И вријеме, и, рецимо, љетину, и крајину.

— А има ли још дјече поп Агатон?

— Нема живе душе у кући. Послужујемо га ја и моја жена.

— А је ли добар селу? Воле ли га људи?

— Валај, бољега нема у Србији! То ће ти признати свак ко га познаје! И душеван је, и боготољан, и велик посник, али која је вајда, кад је под старост оголио као прст! Потроши све за болести и за школе! А и нурија није да речеш бог зна шта. Еле, сад под старост дочекао је

да даје кола и коње под кирију, само да заради који динар... А ено га! заврши Стеван, обазријев се на врата од крчме.

— Зар, болан, још нијеси напојио коње? пита поп, бришући рупцем образе.

— А заговорих се овим човјеком! Одох, попо!

Можете замислити како ми је било послвије тога откривења, како ме нарочито дирну оно „да даје на рад кола и коње, само да заради који динар!“ Био сам веома збуњен и узбуђен и избјегавао сам га до поласка.

Од те крчме не бјеше више од часа вожње до варошице Х***, а од ње до попова села толико. Тако ми рекоше.

Бјеше се разданило кад пођосмо узбрдицом. Поп се опет молио. Сунце грану замагљено, а вјетар је пирио све хладнији.

— Јеси ли се одморио? запита ме ненадно поп.

— Јесам, драги оче. А ви, јесте ли ви мало прилегли?

Он не опази разлику у моме понашању. Одмахну руком и одговори с уздахом:

— Нијесам, али ја сам навикао. Спаваћу доста кад бог рекне . . . Помози боже, утјеши боже!

— Помоћи ће Господ и утјешиће свакога, ко се у њега узда! рекох, готово нехотице.

Агатон се загледа у мене. Најприје опазих му на очима тренутно изненађење, па онда тиха радост засија у њима.

— Тако, синко, тако!

Ја му стискох руку, која уздрхта.

Онда се Стеван окрене и загледа у попа.

— Шта је, Стеване? пита овај.

— Ама, овај човјек питао ме за тебе, и ко си, и какав си, и за звијезде, знаш, и за дјецу, а ја сам му све испричао.

Тако се убезекнух на толику наивност, да не могох викнути, да ћути.

Оне црвене пјеге на поповијем образима разишле се по цијелој глави, али он прихвати мирно:

— Па човјек не зна, зато и пита. То није ништа ружно.

— Ама, болећив је човјек, знаш, — наставља добродушни Стеван... Ја сам му све испричао, све, и за Младена, па сам видио, да је болећива срца!

— Прекини, Стеване, молим те! викнух му ја.

Поп увуче главу у бунду и погури се.

Нијесам знао како да му изразим сажаљење, да, у исто вријеме, откајем све што сам у мислима сагријешо према једној чистој души. Нијесам знао шта да рекнем, а осјећао сам неодољиву потребу да говорим. Најпослије започех:

— Вјерујте, оче Агатоне, да ми је веома жао што одмах синоћ нијесам знао за ваше велике јаде!

— А шта би ми помогао, синко! одговори он не дижући главе... Али, опет, хвала брату који пожали. Ко од срца пожали као да и утјеши!

— Ето то! рекох... Па онда треба да се и ви храбрите. Човјек је млад, а кад би били добри љекари...

— Он брзо извуче испод бунде своју суху руку и махну њом.

— Немојте!... Не вјерујем ја *њима*, него божјим знацима. Дани су његови одбројени. То је божја воља и грјешно је на то роптати. Сви и увијек треба да смо спремни на далеки пут, кад он позове. Наравно, наравно, да ми је рана на срцу, али што је од бога, од бога је, него... и друго је још зло, за које не знаш!

— За онога млађега сина, мислите?

— А не! Он ће се, помоћу божјом, вратити на добар пут! ако Бог да! (Он се прекрсти). Него Младен ме уби, — уби ме!

— Немојте тако!

— Не бих, да могу друкчије!... Младен је свршио гимназију овдје у К. Ја сам хотио да учи права, а он хоће медицину. Хајде, де! Отиде у Беч. Врати се после две године, болан преболан. Мука моја и његова проста му била, благословена му била, Бог му је накнадио, али он каже — о опрости Господе! — да нема Бога, да нема душе, да је све вештаство!

Умукну подуље.

— Какво вештаство, молим те! преузе поп јачим гласом и диже главу... Зар да људи живе као стока! Ако је то, ... ако је тако, онда су нам школе на зло. Зар ми Срби..., али оставимо то, јер данас има и попова, који тако мисле.

— На жалост! додадох.

— Ето, сад разумијеш! Њему није требало да иде у смрдљиву болницу, али он хоће. И каже: липсао пас или човјек, све једно! И види несретник свој крај и жалост, а неће да се са свијетом растане у родитељској кући, . . . у мом загрљају, . . . поред воштанице и мојих суза и мојих молитава, као и мајка му! . . . „На што то“, каже . . . Неће да хришћански умре! . . . О, казне божје на нас, какав ово нараштај настаје! . . .

И несрећни отац и хришћанин обори ниско своју сиједу главу, као да метанише.

Били смо већ на вршку брда, одакле за четврт часа стигосмо у Х***. Ја искочих туривши Стевану у руку више од погодбе . . .

Бјеше на Бадњи Дан изјутра. Бране П., гардијски поручник, пио је чај, погледајући кришом своју жену. Она пак окренута леђима мраморном камину, у коме је пуцкарала ватра, мијешала је ложицом по здјелици и расијано посматрала крупне пахуљице снијега. Обоје бјеху млади и лични и веома сјетни; обоје мишљаху на скору прошлост, која се може испричати у мало ријечи.

Биоград одавно не бјеше видео сјајније свадбе од њихове, јер је Бране био између најелегантнијих официра, а невјеста

јединица богатијех родитеља и на гласу љепотица. За дуго млади пар изазивао је дивљење и завист на шеталишту. Годину дана након свадбе, једра њека дојиља возила је за младијем паром лијепо женско дијете. Дијете је расло и напредно било за двије године, па кад заређа грлена болест, која покоси толику сиромашну нејач, не поштеди ни то дијете среће.

Сад у трпезарији са богатим покућанством, са драгоцјеним Пиротским ћилимовима, сјеђаху муж и жена ћутке. Најпослије официр проговори тихо:

— Милева, охладиће се чај!

Жена се трже, погледа га поплашено, обори очи, испи мало чаја, па нагло устаде и наслони чело на стакло.

Часовник на стијени поче избијати. Бране погледа. Бјеше осам. Он припаса сабљу, натаче калпак, обуче шињел обрубљен лисичином, па закуца у звонце.

Дође собарица, — њека витка дјевојка.

— Зовните куварицу, — рече јој господар и поче ходати по трпезарији.

Након њеколико уђе гојазна средовјечна жена.

— Шта ћемо имати за ручак?
— запита он.

— Милостива ми није ништа наредила . . . Знам само да треба посно, али не знам шта ћу.

— Што год хоћете, — рече Милева не обзирући се.

Куварица их остави слегнувши раменима, а Бране обгрли женин струк, те је њежно одведе до наслоњаче.

— Немој тако! — вели јој он. — Обећала си ми, да ћеш бити мирна.

Жена заклони лице рукама, па, уз силно јецање замаха главом, као да хоћаше рећи, е је туга јача од њене воље.

Бране настави:

— Молим те, смири се . . .
Ја имам мало посла у касарни,
свега један час, па ћу се одмах
вратити, па ако хоћеш да се про-
веземо до Топчидера, као што си
јутрос говорила. Хоћеш ли?

Милева потврди главом, па
одлучнијем покретом устаде, отра
сузе и испрати мужа до врата.

Чим остаде сама, запали двије
лампе, затвори капке на свима
прозорима и, узевши неку књигу,
сједе да чита.

Тако је муж затече у поврат-
ку. Требало му је опет доста го-
вора, докле је наговори да изиђе
с њим. У проласку поред вра-
тарског стана, млада госпођа
убрза кораке окренувши главу.
Јер вратарка, њека једра Бана-
ћанка, имала је гомилу дјеце,
читав степеник, од дјетета у на-
ручју до шипарице од дванаест
година. А сав тај здрави и ве-
сели ситнеж грајао је у тијесној
клијети већ украшеном „јелком“,

кржљавом граном ловорике, начичканом орасима и јабукама.

Саонице су летјеле као стријела, те брзо стигоше на Теразије, минуше Двор и заокренуше ка старој Милошевој Улици. Висока јака од бунде заклањала је цијелу главу госпођину, али њене немирне очи на сваком кораку сретале су срећне родитеље што носе дарове дјечи, сретале су свакојаке спреме за веселе благодане...

И од једном млада госпођа сва се стресе и рече мужу да хоће одмах натраг. Узалуд је Бране покушавао да је умири, узалуд је увјеравао да ће је јутрењи зимни ваздух оснажити, на све је то жена дјетињским начином понављала: — Хоћу кући!... Молим те, хајдемо натраг!

Најзад се Бране мало намршти и викну кочијашу: — Тјерај натраг!

Кад бјеху пред кућом, баш у маху кад жена хтједе да устане. Бране је узе за руку и рече:

— Слушај! Хоћеш ли да путујемо... да отпутујемо још данас. Она се загледа у њега зачућена.

— Куда да путујемо?

— Гдје хоћеш, у Пешту, у Беч ако хоћеш и даље. Воз полази у два послије подне. Имамо, дакле времена пуна три часа. Доста је да отрчим часком до пуковника, увјерен сам, да ће ми без ријечи дати одсуство за ово четири дана празника. Само реци, хоћеш ли?

— Добро! рече жена готово весело и отрчи уза стубе, а муж отиде ка своје старешини.

Након њеколико тренутака сви ормани у кући бијаху испреметани, рубље и хаљине поразбациане по свијем столицама, соба-рица није знала куд ће прије рукама.

Бране затече тај неред, али, куцнувши бичем по чизми, рече смијући се:

— Ово је као кад војска мора да баца плијен. Ја сам свршио, али кад ће се све то средити и гдје је моје грађанско одијело?

Жена му сва зајапурена сједе и наду образе, па показа малијем прстом у нугао: — Ено ти хаљине. Носи их у другу собу, па се одмах преобуци, јер немамо времена, него да се заложимо, да се јавимо мами, па одмах на станицу.

У тај мах њечија коштуњава рука бојажљиво отвори врата и указа се њека стара сељанка. У лицу бјеше сва црвена од студени, повезача јој покрила чело, али мале сијере очи необичном живошћу обиграше цијелу собу, па се заустави на лицу младе госпође. Преко обје мишице бјеше превјесила њеколико кличанијех опрегљачица и тканица везенијех јелека, — једна од онијех данас, толико обичнијех сељанака торбарица, што по господскијем ку-

ћама нуде сељачке израде као поклоне за дјецу.

Млада госпођа сва преблиједје.

Бране се намршти и рече старој опоро:

— Иди, стрино, гдје друговдје... не треба нам.

Али кад баба то не чу, јер крочи у собу и развукавши усне започе:

— Благо вама у овој топлини!... Ах, како си ми лијепа, млада слатка госпођо! Је ли ти ово војно? А баш сте једно према другом. Бог вас поживио!

— Не треба нам, бабо, твоје трговине, разумијеш ли, — викну Бране и упути се к њој.

Баба крочи натрачке и диже главу, а на лицу јој се појави израз чуђења, већма него ли негодовања. И она се окрете домаћици и засу ријечима:

— Узми, млада госпођо, Бог ти дао. Јефтино ћу ти дати, јер ми треба трошка за свечаник. Узми, жива била, ако немаш сад

за кога, имаћеш, даће Бог, млади сте.

Бране је бјеше већ ухватио за раме, али му жена њешто проговори туђим језиком, на што он одмахнувши главом поче ходати по соби.

А баби се с мјеста поврати дах и обиље ријечи, те опет засу:

— Ето видиш, Бог ти дао, људи су сви нагли, и они наши и ова велика господа и ови краљеви 'вицири, а жене су све као пчелице!... Узми, млада госпођо, ево ову лијепу кецељу, јали овај јелечић. Дај ми што хоћеш, да не идем празнијех руку кући. Ако немаш за кога, ти намијени, као што је српски обичај... Ето и наше жене сељанке, кад немају свога порода, намијене сиротној дјечи, па им се Бог смилује... Јест, душе ми моје, то истина.

Те пошљедње ријечи силно узбудише младу жену, те пруживши руку једва изговори.

— Остави све то што имаш овдје. Иди платиће ти господин тамо у ходнику.

И она опет рече њешто мужу туђим језиком, па нагло изађе.

Бране се нађе у чуду, али како баба, слажући хаљинице у исто вријеме бјеше заподјела тихи разговор са собарицом, он је брзо исплати и опреми.

Ручак је већ био готов. Муж и жена опет су јели ћутке. Она је била већма замишљена него тужна.

— Па шта мислиш, молим те? — рече најпослије муж. — Хоћемо ли на пут или нећемо?

— Не, не, не, одговори она брзо, — молим те, хајдемо изван, а не питај ме ништа!... Је ли да ме нећеш ни за што питати?... Ти си добар.

И млада жена загрли га и наслони му главу на груди.

— Добро, — вели он, — хајдемо гдје хоћеш, ради што год хоћеш, само ми се разведри.

Кад су били пред вратарницом, Милева не окрете главу, него се осмијехну на Банаћанку и њену дјецу.

И опет узеше саонице, које се по њеној наредби зауставише пред једним великим дућаном. Муж је позадуго чекао, докле момци не унијеше у кола читаве дењке увијене хартијом. Милева погледа мужа погледом пуним милоште и стиште га за руку. Саонице одјурише даље, те се опет, по њеној наредби, зауставише пред базаром, гдје она накупова силесију играчака. Овога пута шапну му она њешто, а он је погледа уплашено. Али саоне опет бијесно одјурише, те свратише још на два мјеста, гдје се млада жена снабдјела силним кољачима и воћем.

— Ама куда ћемо свим тијем?
— рече он подвлачећи ноге да учини мјеста бремену.

— Све ћеш сад знати, — вели му жена, па се нагну и пришап-

ну нешто кочијашу, који живо потјера уз Теразије, па Крагујевачком Улицом, па Врачарским Пољем, док се најзад коњи знојави и запјенушени уставеше пред једном великом зградом, на којој писаше: Дом за сиротну и напуштену дјецу.

— Сад разумијем! — рече Бране гласом и изразом, који показиваху да му је чисто пао њеки терет са срца.

Жена отрча по снијегу, тако лака, да једва траг остајаше. Задржа се подуже, па се врати са двојицом слугу, којима одвоји заљда три четвртине од свега што бјеше на колима. Била је веома блиједа, са траговима суза, али јој лице имало чудан израз мира и унутрашње радости. Како се морало отпетљавати муж видје наслагаје хаљиница свакојаког кроја и величине. Играчке и воће предавала је млађима без избора. Затијем викну: „Тјерај кући!„

па се приви уза мужа, и прошапта:

— Ето, намијенили смо... Баба има право... Је ли да има право?

— Јест, јест, — рече Бране тобож немарно, али хитро отрече очи рукавицом.

Кад стадоше пред кућом, млада госпођа искочи, и одмах се појави Банаћанка са цијелом четом дјечурлије. Ни матери ни дјеца не могаху скрити неописано изненађење и радост. Вратарка остаде као окована пред кошом. Бране јој викну да узимље, да је све за њих, па плати кочијаша и уђе у тријем, гдје га сретете највеће изненађење тога дана.

Милева држаше у наручју дијете вратаричино и обасипаше му лице пољупцима.

Официр благо узе дијете и предаде га матери, па одведе своју жену уза стубе.

Она је једва ишла, толико бјеше изнемогла.

А кад уђоше у господску собу, она му паде на груди и кроз јецање вели му:

— Мили мој... добри мој... ето смо *намијенили*... То је љепше него да смо отпутовали... Видјећеш, да ће се и нама смиловати Бог.

САДРЖАЈ:

	Стр.
У Филадельфији	3
Поп Агатон	27
Намијени	59

3
2
КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Марко Цар: *Моје симпатије*, књижевне слике и студије коло П. — Војислав Илијћ, Змај Јован Јовановић, С. Матавуљ, Л. К. Лазаревић, Емилио Кастилелар, Александар Дима Млађи и Е. Мелхиор Де Вогије. — Књига је штампана на врло финој дебелој хартији, са укусно штампаним корицама на дебелом картону; формат књиге износи 17-11¹/₂ с. т. (обрезано) са 240 штампаних страница.

Цијена је књизи фор. 1.20 нч.

У дивотном повезу са златорезом фор 2.—

Драгутин Ј. Илијћ: *Светле Сlike* из првих дана Хришћанства, књига III. — У овој књизи има три приповијетке: Иродијада, Јуда и Велики Петак. — Књига је штампана на дебелој глаткој хартији са врло лијепијем корицама од картона; формат књиге износи 19—11¹/₂ с. т. (обрезано) са 88 штампаних страница.

Цијена је књизи —.35 нч.

У дивотном повезу са златорезом
фор. 1.15 нч.

Алекса Шантић: *Лирски Интер-
мецо*, пјесме *Хајнриха Хајне-а*. — У овој
књизи имаде 65 пјесама што их је спје-
вао гласовити њемачки пјесник *Хајне* а
препјевао *А. Шантић*. — Књига је шгам-
пана на врло финој дебелој хартији
са лијепијем корицама, формат књиге
износи 16 $\frac{1}{2}$ —8 $\frac{1}{2}$ с. т. (обрезано) са
56 штампаних страница.

Цијена је књизи —.30 нч.

У дивотном повезу са златорезом
—.90 нч.

**Друго попуњено, поправљено и
илустровано издање** с приказом *Марка
Цара*, — ово је издање штампано на
хартији као и прво, а у формату
17—9 $\frac{1}{2}$ с. т. (обрезано) са 72 штампане
странице.

Цијена је књизи —.45 нч.

У дивотном повезу са златорезом
фор. 1.05 нч.

Свет. Ђоровић: *Крвни мир*, при-
повијетка из херцеговачког живота, —
ову је приповијетку писац прерадио
за позорницу, те се први пут при-
казивала на Биоградској позорници. —
Књига је штампана на глаткој бијелој
хартији, формат књиге износи 13 $\frac{1}{2}$ —9 $\frac{1}{2}$
с. т. (обрезано) са 76 штампаних
страница.

Цијена је књизи —.20 нч.

У дивотном повезу са златорезом
— .80 нч.

Свет. Ђоровић : *Из моје домовине*, пртице. — У овој књизи имаде шеснајест приповиједака: На сусрет, Мали просјак, Мула Јусуфов дувар, У ноћи, Сан Махе фењерџије, У мајчину загрљају, Отац, Ненино злато, У очи Божића, У туђем вилајету, Ахбаби, Пошље поноћи, Сахија, Божји слуга, Под вјештичиним кровом и Херцеговка. — Књига је штампана на лијепој хартији, са лијепим корицама, формат књиге износи 20—10¹/₂ с. т. (обрезано) са 174 штампане странице.

Цијена је књизи — .60 нч.

У дивотном повезу са златорезом
фор. 1.60 нч.

Свет. Ђоровић : *Разорено Гнијездо*, приповијетка из мухамедовског живота. — Књига је штампана на бољој и лошијој хартији, формат књиге износи 16¹/₂—11 с. т. (обрезано) са 152 штампане странице.

Цијена је књизи — .40 нч.

У дивотном повезу са златорезом
фор. 1.20 нч.

Александер Дима Син : *Дениза*, драма у четири чина, с пишчевим допуштењем превео *Милан Вл. Ђорђевић*. — Ова је драма коју је написао припознати француски писац *Дима*, а вјерно превео *М. Вл. Ђорђевић*, — врло зани-

мљива и пуна поуке, те ће и онај који буде имао прилику на позорници виђети, са уживањем ову књигу прочитати. — Књига је штампана на бољој и лошијој хартији, формат књиге износи $16\frac{1}{2}$ — $10\frac{1}{2}$ с. м. (обрезано) са 248 штампаних страница.

Цијена је књизи — .60 нч.

У дивотном повезу са златорезом фор. 1.80 нч.

Мустафа Решид: *Бујукдерска Венера*, са турског превео *Хасан-фехми Наметак*. — Ова је приповијетка из турског цариградског живота, врло је занимљива, тим више што је ријеткост превод са турског језика, формат књиге износи $13\frac{1}{2}$ — 10 с. м. (обрезано) са 32 штампане странице.

Цијена је књизи — .10 нч.

Мостар, *српски ценини календар* за проступну 1900 год. (Год. II.) — Овај календар, нарочито згодан за џеп, има осим календарског дијела и све потребне таблице за Босну и Херцеговину. Штампан је на лијепој хартији, а у формату од 14 — $9\frac{1}{2}$ с. м. (обрезано).

Цијена му је 20 нч.

Марко Цар: *Низ Родно Приморје*, слике и утисци с Јадрана (путописне цртице). — Књига је штампана на врло лијепој хартији са илустрованим кори-

цама, формат књиге износи 20—10¹/₂ с. м. са 128 штампаних страница.

Цијена је књизи —.50 нч.

A. G. Matoš: *Iverje, skice i sličice* — У овој књизи имаде шест приповиједака: *Moć savjesti, Nezahvalnost?, Čestitka, Pereci, friški pereci* — —, *Kip domovine leta 188** и *Miš*. — Књига је штампана на врло лијепој хартији, формат књиге износи 20—11¹/₂ с. м. са 158 штампаних страница.

Цијена је књизи —.60 нч.

Nikola Maraković: *Rukovet Pouke*, књига I., у другом поправљеном изданју, ова је књиџица намијенјена родитељима и одраслијој школској младеџи. — Књига је штампана на лијепој хартији, формат књиге износи 20—14 с. м. (обрезано) са 82 штампане странице.

Цијена је књизи —.35 нч.

У лијепом платненом повезу 70 нч.

Nikola Maraković: *Rukovet Pouke*, књига II., занимљиви описи далеких земаља. — У овој књизи имаде (као прилог) неколико лијепих илустрација, из појединих земаља и догађаја, који се у њој описују. — Књига је штампана на лијепој хартији, формат књиге износи 20—14 с. м. (обрезано) са 156 штампаних страница.

Цијена је књизи —.70 нч.

У лијепом платненом повезу фор. 1.05 нч.

Nikola Maraković: *Rukovet Pouke,* knjiga III., slike iz pedagogije za odgojitelje mladeži. — Књига је штампана на лијепој хартији, формат књиге износи 20—14 с. т. (обрезано) са 160 штампаних страница.

Цијена је књизи — .60 нч.

Улијепом платненом повезу — .95 нч.

Потоње три књиге Николе Маракочића чије је прво издање прве књиге распродато, штампане су у нашој штампарији. Поменути писац повјерио нам је распродају (главну комисионалну накладу), и предао рукопис за IV. књигу.

Наведене књиге нашег издања, као и неке туђе, које смо добили од појединих издавача у замјену, — вољни смо уступити у комисију свијем књижарницама као и онима, који се баве растурањем књига, уз знатни попуст (рабат). Молимо све оне који су вољни примити се продаје и растуривања ових књига, као и издаваче, који су вољни примити у замјену наша издања, нека нам се јаве, како би им могли књиге послати. А уједно смо вољни примити у комисију књиге и оних издавача, чија издања до сад не примисмо.

Издавачка Књижарница и Штампарија
ПАХЕР и КИСИЋА.

ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА И ШТАМПАРСКИ
УМЈЕТНИЧКИ ЗАВОД

Пахер и Кисића у Мостару,

препоручује цијењеној публици своја
најновија Издања:

Одјек, у славу вјенчања Њ. В. Књаза Данила Петровић-Његоша са Њ. В. Принцезом Милицом Мекленбург-Стрелицком, „Марш“ Композиција за гласовир од *Милоша А. Дозеле*, у обичајном формату са осам страница и дивотно израђеном сликом високих младенаца. — Цијена 80 новч.

Поздрав из Мостара, смјеса омиљених српских пјесама, за гласовир написао *Милош А. Дозела*, у обичајном формату са осам страница и дивотно израђеном сликом Мостара. Ова је композиција посвећена *Добротворној задрузи српкиња панчевачких*. — Цијена 80 новч.

Herbarium „Збирка биљака“ од професора *А. Пухлера*, штампан ћирилицом и латиницом, свако засебно. Ова „Збирка биљака“ састоји се од: 382 разна натписа (имена биљака, које расту у разним крајевима свијета, а

по највише у Херцеговини и Далмацији). Сваки натпис одијељен је са рупицама, да се може лагано откинути и уз биљку прилијепити, даље, 10 арака глатке, бијеле хартије, 10 арака за процјеђивања „Filtrirpapier“, 2 листа гумиране и на мале стризе [страјфе] избушене хартије, а најзад све сложено у тврде и врло лијепо израђене корице. На унутрашњој страни корица, налази се штампано упуство за сакупљање биљака. — Цијена *1 круна и 80 хелера*.

План од Мостара. Овај план израђен је у формату књиге, згодно за џеп, гдје се налази карта пресавијена, у техничкој изради са бојама, осим тога имаде штампано: кратак опис Мостара и његове околице, сви политички, војни и други јавни уреди, разни заводи, друштва, главније трговине, особите знаменитости Мостара и његове околице и т. д. Овај план врло је подесан, а нарочито за оне, који први пут дођу у Мостар. — Цијена *1 круна*.

Мостар српски цени календар за преступну 1900. годину (Година II.) Цијена *20 новч.*

